

Anmeldelser

**Peter Birch Sørensen
og Hans Jørgen Whitta-Jacobsen**
**Introducing Advanced Macroeconomics:
Growth and Business Cycles,**

London: McGraw-Hill Education, 2005, 870 sider,
£39.99

En kraftpræstation

Man skulle være et skarn, hvis man ikke indledte med at ønske forfatterne til denne omfattende lærebog tillykke med udgivelsen. Der er tale om en fysisk kraftpræstation, som i sig selv må aftvinge respekt – ikke mindre end 870 sider udelukkende i makroøkonomisk teori. Det er et omfang, som kan få de fleste af de eksisterende, ofte amerikanske, lærebøger til at ligne rene slim-liners på blot 3-400 sider.

Bogen er baseret på forfatternes forelæsningsnoter benyttet igennem adskillige år på Københavns Universitet, der nu foreligger i en gennearbejdet form. De er blevet gjort prisværdigt læsevenlige, hvilket både studerende og kolleger må være taknemmelige for. Der er så langt fra blot tale om et optryk af de hidtidige noter. Denne anmelder har bemærket, at der på en række punkter er sket betydelige revisioner af noterne, bl.a. er udtrykket »keynesian assumptions« blevet erstattet af det teoriehistorisk mere korrekte »short-run nominal rigidities«. Det spørgsmål, der melder sig efter læsningen af denne mastodont, er dog, om forfatterne ved denne gennemgribende revision ikke burde have lagt den generelle ligevægtsmodel til side, hvis titlen skal have fuld dækning?

Fremhæves bør det desuden, at det valgte *niveau*, herunder brug af matematik, forekommer passende for et kursus i makroøkonomi på »3. år«. Det være sig som speciale på bacheloruddannelsen eller som grundbog på en masteruddannelse.

Indholdsmæssigt er der på de fleste emneområder tale om en traditionel main stream lærebog, som der unægtelig allerede findes en del af på markedet. Bogen er, som det er tradition i den neoklassiske lærebogslitteratur, opdelt i to helt *adskilte* verdener:

- *The long run* der omfatter ganske avanceret (dvs. matematisk kompliceret) vækstteori med Solows vækstmodel som omdrejningspunkt, og hvor det er forudsat at økonomien er i generel flow ligevægt
- *The short run*, konjunkturteori, hvor tilpasningen til generel ligevægt analyseres inden for rammerne af AD-AS modellen, hvor tilpasningen til generel ligevægt forsinkes hhv. af pris- og lønstivhed og af »forventningsfejl«.

Denne spaltning mellem »long run« og »short run« gives følgende begrundelse: »most economists believe that an understanding of the trend requires a different type of explanation than an understanding of the fluctuations« (p.7). Det teoretisk og metodisk omdiskuterede spørgsmål, hvorvidt der er vandtætte skoter mellem den langsigtede og den kortsigtede økonomiske udvikling diskuteres overhovedet ikke. Dette er en svaghed, navnlig når det empiriske materiale skal fortolkes.

For på trods af fraværet af denne vigtige teoretiske diskussion, skyldes bogens længde ikke mindst, at den indeholder et stort empirisk materiale, der på glimrende vis inddrages i fremstillingen. Her gives der en række faktuelle oplysninger om størrelsesorden og historisk udvikling for centrale makroøkonomiske variable i en række lande. Dette er grundlæggende et prisværdigt initiativ, som medvirker til at gøre hele fremstillingen mere nærværende og vil bidrage til at fange de studerendes opmærksomhed. Hertil kommer

en række befriende simple empiriske undersøgelser, der i første række benyttes til at understøtte de fremlagte teories empiriske relevans. Disse empiriske afsnit må have været nogle rigtige tidsrøvere, idet forfatterne foruden at trække på allerede eksisterende empiriske undersøgelser også selv har gennemført en række statistiske beregninger. For mig at se må denne række af rigtig gode eksempler i de empiriske afsnit i kombination med mange velvalgte øvelsesopgaver være en stor hjælp for de studerende ikke mindst ved skrivningen af deres bachelor-projekt, som derfor i fremtiden må kunne forventes at indeholde empiriske afsnit.

Hvad har fået forfatterne til at yde denne kraftpræstation? Det fremgår ikke helt klart, men det må jo være en utilfredshed med de på markedet eksisterende neoklassisk inspirerede lærebøger. Bogen har således også på flere punkter fortrin, der for mig at se gør udgivelsen berettiget. Som allerede nævnt er der grund til at fremhæve den pædagogiske fremstilling, der understøttes af illustrativ empiri, som gør fremstillingen »nærværende«. Der er mange, gode øvelsesopgaver, idet de langt fra alle blot består i at skulle finde den matematiske løsning til en abstrakt model, som det ofte er tilfældet i lærebøger i avanceret teori. Flere af opgaverne opfordrer ligefrem de studerende til selv at efterprøve de teoretiske resultater på et empirisk materiale, som forfatterne har tilrettelagt, så det er nemt at gå til, og som derved bidrager til en bedre forståelse af hovedteksten. Well done!

Blandt »long-run« teorierne er det inddragelsen af endogene vækstfaktorer, der løfter denne fremstilling op over standard-værkerne. Det er vigtigt at få forklaret vækstprocessen ved andet en blot eksogene strukturelle forhold. Skulle jeg give forfatterne et råd, ville det være at søge efterspørgselsfaktorer inddraget som en yderlig forklaring i vækstprocessen. Men det kan blot ikke ske, så længe analysen er fastlåst af de rammer som udstikkes af en generel ligevægtsmodel.

Det er dog i den halvdel hvor »the short run – konjunkturteorien« gennemgås, at lærebogen mest markant afviger fra »main stream« ved ikke at benytte hypotesen om en rationel forventningsdannelse som standard-forudsætningen. Forfatterne begrænser gennemgangen af den rationelle forventningshypotese til to kapitler. Begrundelsen er bl.a., at hypotesen mangler empirisk support. Der kan således i denne del af lærebogen nikkes genkendende til bl.a. Keynes' for-

brugsfunktion, ligesom den økonomiske politik bliver tildelt en ikke uvæsentlig rolle i konjunkturteorien – borte er således konklusionen om »policy ineffectiveness«, der ellers har været standarden i de år, hvor det var de ny-klassiske økonomer repræsenteret bl.a. ved nobelpristagerne Robert Lucas og senest Kydland & Prescott, der satte dagsordenen også for konjunkturteorien.

Hvis jeg havde ansvaret for indholdet af pensum til et kursus i *neoklassisk* makroøkonomisk teori på mellem-niveau, hvor de studerende skulle have en nuanceret og empirisk understøttet teoretisk fremstilling af væsentlige vækstdeterminerende faktorer bag den makroøkonomiske udvikling og en forståelse af, at der på kort sigt kan være ganske betydelige og langvarige afvigelser fra den generelle ligevægt i form af bl.a. arbejdsløshed forårsaget af »market-failures«, ville jeg anse denne lærebog for at være et endog særdeles velegnet valg.

Ingen buket roser uden torne

Måske burde jeg standse min anmeldelse her; for det er, som allerede fremhævet, et stort og anerkendelsesværdigt arbejde, hvor det på forfatternes præmisser er lykkedes at give den traditionelle og ofte kompliceret fremstillede neoklassiske makroøkonomi et »studenter-venligt« ansigt. Ligesom det er prisværdigt, at der er søgt etableret en forbindelse mellem den abstrakte teori og den økonomiske virkelighed. Det er forfatternes intention at vise, at den abstrakte modeleksercits også kan benyttes til at forklare empiriske udviklingsforløb i rige og fattige lande.

Men, men, men hvad er begrundelsen for at sætte analytiske skotter op mellem »the short run« og »the long run«? Det skaber for mig at se flere problemer, end hvad godt er, ikke mindst når empirien skal forstås.

Lærebogen falder som nævnt i to *helt* adskilte teoriuniverser:

The long run

Først har vi *vækstteorien*, der analyseres inden for de snævre rammer af en generel ligevægtsmodel, hvor væksten i produktion bestemmes af teknologiske fremskridt og befolkningstilvækst:

»*Macroeconomics for the long run* aims at explaining the trends and the effects of structural economic poli-

cies. In long run macroeconomics the economy is analysed as if relative prices are fully adjusted to their long-run equilibrium values in each period, the fundamentals such as preferences and technology evolved smoothly and predictably, and expectations are correct all the time. One implication is that in long-run macroeconomics output is determined from the supply side alone« (s. 24).

Disse antagelser rejser det helt fundamentale problem, at lærebogens hovedkonklusioner bygger på en teori, der ikke afspejler virkeligheden.

Det er jo trivielt at konstatere ex post, at lande med store investeringer i kapital og arbejdskraft og stor befolkningstilvækst også har haft relativ høj vækst, selvom undtagelserne er overraskende mange. Det egentlige problem, der melder sig, er, hvor svært det er at eftervise den neoklassiske hypotese, som bogen er bygget op omkring, at *landene af sig selv vil konvergere mod samme vækstrate*. Afvigelserne er frapperende. Selv når der korrigeres for landespecifikke strukturelle faktorer, fremstår hypotesen fortsat svagt funderet. Og må det vel tilføjes, så er det jo disse strukturelle faktorer, der om noget bestemmer landenes vækstrater – i en grad, så det fortsat er omdiskuteret, om der overhovedet har fundet nogen konvergens sted igennem de sidste 50, 100 endsige 200 år?¹

For mig at se, fremstår de egentlige vækstdeterminerende faktorer som (delvist) uforklarede i denne fremstilling af neoklassisk teori. Det forsøger forfatterne at råde bod på i de efterfølgende kapitler om handlende endogene vækstfaktorer, der dog begrænses til at diskutere teknologiske fremskridt baseret på Research and Development. Men hvorfor standse her, når f.eks. spørgsmålet om, hvorfor USA i den grad er løbet fra Japan (og delvis EU) igennem de seneste 10-15 år står og blinker på lystavlen? Her ville det have været snublende nærliggende at inddrage efterspørgselssiden og den økonomiske politik – ikke kun strukturpolitik, men også penge-, finans- og handelspolitik. Den økonomiske vækst i et markedsbaseret økonomisk system kommer helt øjensynligt ikke af sig selv, blot fordi der gøres nye opfindelser, og blot fordi befolkningen sparer op.

Udeladelsen af efterspørgselssiden i denne del af lærebogen skyldes den modelmæssige antagelse, at økonomien permanent befinder sig i generel ligevægt og indeholder »a labour market characterized by full

competitive wage flexibility, [where] there can be no unemployment, since the nominal wage rate adjusts immediately to generate a real wage that equates the competitive supply and demand for labour« (p. 328). Dette aksiom er styrende for arbejdsmarkedsanalysen på lang sigt. Den i virkeligheden eksisterende arbejdsløshed henføres derfor til langsigtet/strukturel *real wage inflexibility* (synonymer for arbejdsløshedsunderstøttelse og fagforeninger). Som diskuteret i næste afsnit, er det dog svært at finde en empirisk bekræftelse på, at de i gennem det forgangne århundrede stærkt varierende arbejdsløshedsniveauer udelukkende skulle være bestemt af velfærdsstatens generøsitet og fagbevægelsens evne til at monopolisere udbudet af arbejdskraft.

The short run

Dernæst til *konjunkturteorien*. Den skal belyse makroøkonomiens tilpasning på kort sigt, når den bliver slået ud af den generelle ligevægt af udbuds- eller efterspørgselsstød, og når nominel pris- og lønstivhed samt forventningsfejl forhindrer den i straks at vende tilbage til den generelle ligevægt:

»*Macroeconomics for the short run* seeks to explain the fluctuations of main economic time series around their trends and the effect of stabilization policies. Because of nominal rigidities and expectational errors, the actual rate of resource utilization can deviate from the natural rate. In the short run aggregate demand is therefore just as important for economic activity as aggregate supply« (p. 25).

Standardforudsætningen er således antagelsen om en form for »adaptiv forventningsdannelse«, som forfatterne netop begrunder med de faktiske forhold, at det bl.a. er fortiden, som former forventningerne til fremtiden, uden at det af den grund bryder med den grundlæggende forudsætning om rationalitet i den mikroøkonomiske agent-adfærd. Desuden er den i standard-lærebøger ofte anvendte forudsætning om en given og kontrollerbar pengemængde opgivet. Forfatterne tildeler faktisk centralbanken en helt ny rolle i konjunkturteorien. Som en konsekvens af den adaptive forventningsdannelse og den endogene bestemmelse af pengemængden, er der ikke i short-run modellen en »mekanisme«, der automatisk genskaber fuld beskæftigelse ved et permanent stød til økonomien. Hvor det i traditionelle fremstillinger enten er de rationelle forventninger eller »realkasseeffekten«, der trækker modellen mod fuld beskæftigelse, er det i

denne lærebog en *aktiv indsats fra centralbanken*, der gennem tilpasning af realrenten skal sikre, at fuld beskæftigelse genetableres. Uden en sådan aktiv (og alt vidende) medvirken fra de pengepolitiske myndigheder, vil det økonomiske system risikere at blive hængende i permanent arbejdsløshed! Hvis centralbanken har adaptive forventninger (ligesom økonomiens øvrige aktører), eller den slet og ret tager fejl, så bliver arbejdsmarkedet selv under antagelse af fuld løn- og prisleksibilitet hængende i permanent underbeskæftigelse/inflation efter et eksogent stød har ramt økonomien, jfr. kap. 20 om »Stabilization Policy«.

Uanset om det er et efterspørgsels- eller udbudschok, som slår økonomien ud af kurs, indeholder lærebogens standard-model det vigtige resultat, at nominel pris- og løntilpasning ikke, på kort sigt, kan genetablere ligevægt. Den økonomiske politik skal give en hjælpende hånd. Brug af finanspolitikken kan dog ifølge forfatterne udløse en forventningsdannelse, der trækker tilpasningen i en forkert retning – som det var tilfældet i 1970'erne og begyndelsen af 1980'erne i kølvandet på olieprishokkene. Tilbage er derfor kun centralbanken, der uanset sin uafhængige status, bør følge en såkaldt Taylor-regel i sin rentepolitik. Et permanent stød til økonomien kræver en målrettet efterspørgselsstyring og/eller strukturpolitik afhængig af stødets karakter.

Bortset fra den uklarhed, der som nævnt hersker i lærebogens to sektioner, om nominel løn- og prisleksibilitet overhovedet er en tilstrækkelig forudsætning for, at arbejdsløshed forsvinder af sig selv, er konjunkturafsnittet befriende entydigt i sin konklusion vedr. økonomisk politik: »an active monetary policy will unambiguously serve to reduce the social welfare loss from shocks to aggregate demand« (p.614).

Et negativt udbudschok er derimod vanskeligere at håndtere økonomisk politisk, idet der på en og samme gang finder et fald sted i efterspørgslen samtidig med at en omkostningsinflation bygges op. 1970'ernes stagflation er et velkendt eksempel. Dette dilemma kan pengepolitikken ikke direkte løse og må suppleres med strukturpolitik; men da udbudsorienteret økonomisk politik hører hjemme under »long run« policies, bliver denne mulighed for at afhjælpe et udbudschok end ikke nævnt i kapitel 20 med titlen *Stabiliseringspolitik*.

Ovenstående er unægteligt nye – eller måske rettere – gamle toner i det neoklassiske klaver; for fremstillingen af »the short run« indeholder væsentlige elementer fra den såkaldte »neoklassiske syntese«, der dominerede tilbage i 1950'erne og 1960'erne.² Men det har den alvorlige konsekvens, at bogen knækker midt over. I vækstteorien antages det uden nærmere diskussion, at det makroøkonomiske system befinder sig i generel ligevægt. I konjunkturteorien er det centralbankens evne til at føre den »rigtige« pengepolitik, der skal sikre, at økonomien bevæger sig mod en generel ligevægt. Her er der ingen markedsfølsom automatik, der sikrer, at generel ligevægt etableres. Hvis økonomien bliver hængende i permanent arbejdsløshed, og kort sigt bliver til langt sigt, som det har været tilfældet i Europa siden midten af 1970'erne, hvordan kommer vi så fra lærebogens part 2 med vedvarende arbejdsløshed på grund af forventnings- og politikfejl til part 1 med generel ligevægt, hvor arbejdsløshed om overhovedet bliver begrundet med arbejdsmarkedsfejl (dagpenge, indkomstskat, fagbevægelse), der fører til for høj realløn (efficiency wage). Her knækker lærebogen.

Det er ærgerligt, at forfatterne ikke har grebet denne mangel på konsistens mellem del 1 og del 2, som en unik chance for at bryde med den åbenbart uholdbare forudsætning, at kort sigt og langt sigt kan analyseres adskilt. Det bliver jo nærmest serveret på et sølvfad, at konjunktur- og vækstteori ikke kan holdes adskilt. Her ligger en mulighed for i en ny og gennemrevideret udgave, at give lærebogen det løft, der ville kunne medvirke til, at den – også internationalt – vil udgøre et alternativ. Her kunne for eksempel Cornwall & Cornwall's (2001) analyse af udviklingen i den amerikanske økonomi igennem det 20. århundrede være en god inspiration.

De empiriske eksempler

»Stylized fact« – er det fastslåede kendsgerninger?

Problemet med at få kort og langt sigt til at hænge sammen er også et gennemgående træk i flere af bogens empiriske eksempler og navnlig i de såkaldte *stylized facts*, som ofte fremtræder selektive og måske derfor ind imellem kontroversielle. Som allerede omtalt forekommer følgende »stylized fact«: »However, there is some tendency towards a more equal world income distribution, but not much in the bottom« (p. 37), mildt sagt ikke som en »fastslået kendsgerning« i udviklingslitteraturen. Det er for mig

at se betænkeligt, navnlig i en lærebog, at fremstille kontroversiel empiri som fakta.

Det vil ligeledes være svært at skabe enighed om den »kendsgerning«, at »During the long periods of relatively constant growth rates in GDP per worker in the typical Western economy, labour's share of GDP has stayed relatively constant« (p. 51). Her melder unægtelig det spørgsmål sig, om det virkelig er en fastslået kendsgerning, at arbejdsløshed, strukturændringer og økonomisk politik ingen rolle har spillet for indkomstfordelingen? Her lever fremstillingen ikke op til sine forpligtigelser som lærebog. Hvilket leder direkte til den næste uklarhed, idet lærebogens teoretiske arbejdsmarkedsmodel kap. 12 og 13 konkluderer, at årsagerne til ændringer i den naturlige arbejdsløshed skal søges i velfærdsydelsers højde og tilstedeværelse af fagbevægelsen (»general prevalence of unions«, p. 389). Ser vi dernæst på figur 1.2, der viser den strukturelle arbejdsløshed i Danmark i det 20. århundrede, har lærebogen et problem, idet den langsigtede trend i arbejdsløsheden stiger frem til midten af 1930'erne; for dernæst at falde frem til slutningen af 1960'erne, hvorefter den atter begynder at stige. Hvordan passer dette udviklingsmønster til efterkrigstiden, der var kendetegnet ved etablering af velfærdsstat og øget organisering af lønmodtagerne, hvilket skulle have betydet en stigning i arbejdsløsheden? – Hvordan hænger det sammen? Det er der muligvis en god forklaring på, som blot mangler at blive lagt frem.

Kort sigt og lang sigt – kan de holdes adskilt?

Første halvdel af lærebogen bygger som nævnt på den grundantagelse, at konjunkturarbejdsløshed er midlertidig – ja, så midlertidig at den ikke øver indflydelse på den langsigtede udvikling. Altså må den arbejdsløshed, der ikke forsvinder af sig selv over en sådan kort årrække være strukturelt betinget. Men er det så åbenbart, at arbejdsløshedsdagpengene og fagbevægelsens indflydelse er så meget større i bl.a. Tyskland,³ Frankrig, Italien, Spanien, Belgien og Finland (8-10 pct. arbejdsløshed), at de kan forklare den markant højere arbejdsløshed i disse lande sammenlignet med f.eks. Storbritannien, Sverige, Danmark, Holland og Østrig (4-5 pct.).⁴ Det er umiddelbart svært at få øje på så markante forskelle i velfærdsstat og arbejdsmarkedsregulering endside den faglige organisering, at de i sig selv kan forklare disse forskelle i arbejdsløshedsniveauerne. Det kniber i hvert fald ud fra en umiddelbar betragtning med at få teori og

empiri til at hænge sammen, hvilket accentuerer spørgsmålene, om det er forsvarligt at se bort fra efterspørgslen og stabiliseringspolitik, og at holde analysen af den kortsigtede og den langsigtede udvikling adskilt? Østrup (2000) påviste netop, at selv inden for rammerne af neoklassisk teori vil mindre rigide forudsætninger vedr. den effektive efterspørgsel og den økonomiske politik øve indflydelse på bl.a. udviklingen i arbejdsløshed også på lang sigt.

Kan vi forklare væksten?

Lad os dernæst se på, om der er et rimeligt sammenfald mellem teoretiske konklusioner og empiriske kendsgerninger i vækstafsnittet. Til dette formål kan tabel A i Appendix, hvor væksten i mere end 100 lande for perioden 1960-2000 er angivet, i høj grad være behjælpelig. Forfatterne fremfører to åbenbare »stylized facts«: at »growth rates vary substantially between countries« og at »growth can break in a country, turning from a high rate to a low rate« (p. 42). Det er to væsentlige forhold, der ydermere ikke fremstår som kontroversielle.

Ja, vi bliver klogere på vækstens determinater. Investeringsraten spiller en rolle for produktionens størrelse og dermed også for den underliggende vækst. Og tilsvarende fører en mindsket befolkningstilvækst i hvert fald overgangsvist til større vækst. Så langt så godt. Disse sammenhænge synes rimelig robuste. Tilbage sidder vi med spørgsmålet om, hvad der bestemmer investeringernes omfang, og her ville en henvisning til part 2, kapitel 15 med titlen *Investment and asset prices* have været naturlig. Og da det ydermere ifølge forfatterens beregninger med »kort sigtsmodellen« vil tage 13 år at nå 90 pct. af tilpasningen til den generelle ligevægtsløsning (p. 565), så er det svært at argumentere for et skarpt skel mellem kort sigt og lang sigt.

Inddragelse af resultaterne fra part 2 ville også muliggøre, at den finansielle sektor og finansielle kriser kunne inddrages i forklaringen af væksten. Forfatterne har i modsætning hertil i part 1 valgt helt at se bort fra monetære faktorer. Det gør de med følgende argumentation: »most economists think that in the long run money does not matter for real economic variables« (p. 68). Også på dette punkt ville denne lærebog kunne lægge alen til sine konkurrenter, hvis forfatterne havde vovet at sætte spørgsmålstegn ved, hvad »most economists« har af virkelighedsfjerne antagelser.

Men selv inddragelse af finansielle forhold ville næppe være tilstrækkeligt til at give en udtømmende forklaring på væsentlige brud i opad- eller nedadgående retning i vækstprocessen. Tag f.eks. Irland og New Zealand, der begge hver på deres måde ligger geografisk placeret i udkanten af de globale vækstcentre. I 1960 havde New Zealand en realindkomst pr. beskæftiget, der var mere end det dobbelte af Irlands. Fyrre år senere var realindkomsten 50 pct. højere i Irland end i New Zealand – en form for »overkonvergens«. Begge lande har ifølge tabellen investeringskvoter, der ikke afviger nævneværdigt i størrelse. De var i udgangspunkt begge »landbrugslande« og må i udgangspunktet have haft samme adgang til teknologi. Det synes åbenbart, at der mangler forklaringsfaktorer – det kunne være den økonomiske politik? Spørgsmålet ligger unægtelig lige for. Også her kunne lærebogen med fordel have været mere opsøgende og måske også mere institutionelt orienteret.

I den anden ende af indkomst- og vækstspektret bliver vi desværre heller ikke meget klogere på, hvorfor nogle lande har succes, mens andre har oplevet et direkte fald i realindkomst? Der er ikke nogen udtalt tendens til catching up. Men hvad karakteriserer de 15 lande, der havde en negativ vækst i den betragtede periode? En del af forklaringen er en lav investeringsrate; men igen trænger de politiske faktorer sig på som mulige forklaringsfaktorer. Hvis listen over lande med negativ vækst havde været udvidet til også at omfatte de tidligere planøkonomiske lande i Europa, så ville dette institutionelle perspektiv være kommet endnu tydeligere frem.

I lyset af bogens tykkelse og den vægt forfatterne tillægger betydningen af at forstå de vækstgenererende faktorer navnlig i de aller fattigste lande: »One can argue that the issues addressed in long-run macroeconomics are the most important ones...A typical policy issue in long-run macroeconomics is: how could a country like Uganda initiate a growth process that would gradually take it up to say, 20 per cent of the US level?« (p. 4), er det ærgerligt, at læseren ikke er blevet afgørende klogere på vækstens determinanter, endsige hvad der kunne bringe Uganda (og mange lande i en tilsvarende situation) ud af deres fattigdomsfælde. Muligvis er der intet svar. Problemet er blot, at spørgsmålet tilsyneladende ikke kan besvares inden for rammerne af den her benyttede generelle ligevægtsmodel.

Det er for mig at se den væsentligste indvending mod denne på mange andre punkter udmærkede fremstilling af neoklassisk vækstteori.

Konklusion

Tillad mig at slutte denne anmeldelse med først at anerkende den indsats forfatterne har ydet både pædagogisk og indholdsmæssigt. Den ligger i den absolut øvre ende af lærebøger i neoklassisk makroteori på mellem-niveau. Alene inddragelse af endogen vækstteori, ufrivillig arbejdsløshed og økonomisk politik som relevante forklaringsfaktorer repræsenterer et markant fremskridt. Som bør anerkendes.

Men når det er sagt, bliver adskillelsen mellem vækst- og konjunkturteori så meget desto mere problematisk. Den fremtidige økonomiske udvikling er afhængig af, hvilke beslutninger der træffes i dag, hvilket har betydning for kapitaldannelsen og for forventningsdannelsen og dermed den mere landsigtede udvikling. Det i bogen fremlagte empiriske materiale synes ydermere at understøtte den hypotese, at der er sammenhæng mellem investeringsniveau, vækst og beskæftigelse både på kort og længere sigt. I dette perspektiv forekommer adskillelsen mellem stabiliseringspolitik på kort sigt og strukturpolitik på langt sigt som teoretisk uforklaret. Ligesom fraværet af en finansiell sektor som en del af vækstforklaringen springer i øjnene.

Det er formentlig valget af en generel ligevægtsmodel som analyseramme, der har blokeret for en sådan mere tilfredsstillende integration af vækst- og konjunkturteori, hvilket, efter min vurdering, er lærebogens væsentligste begrænsning for at nå sit erklærede mål: at forklare den makroøkonomiske udvikling.

Noter

1. Litteraturen på dette område er enorm. Problemet er, at denne tekst, der angiver at være en lærebog, giver et ensidigt billede af litteraturen på området – både teoretisk og empirisk: »most economists believe that if one puts the right structural characteristics into [the equation] then indeed one will end up with a significant estimate ...that growth in GDP per worker *is* correlated with the initial level of GDP per worker for the countries of the world. This accords with the hypothesis of conditional convergence« (s. 47). Dette er ikke mit forskningsområde, men læsning af f.eks. Willi-

amson (2002), ville få mig til at tøve med at drage så håndfast en konklusion.

2. Hvorom der bl.a. kan læses mere i Estrup m.fl. (2004). På trods af bogens omfang er der ikke blevet plads til et teoriehistorisk afsnit. Et sådant kapitel kunne muligvis have afhjulpet noget af den teoriehistoriske usikkerhed som fremstillingen giver indtryk af.
3. Beskæftigelsen i Tyskland steg med mere end 1½ mill. i perioden fra 1997-2000, (hand out fra EPRU-seminar, 27. februar 2004), en udvikling der indikerer, at arbejdsmarkedstilpasningen er et kompleks sammenspil af udbuds- og efterspørgselsfaktorer.
4. OECD, Economic Outlook, 2004/2, Annex table 13

Litteratur:

Cornwall, J. and W. Cornwall (2001) *Capitalist Development in the Twentieth Century*. Cambridge: Cambridge University Press

Estrup, H., J. Jespersen og P. Nielsen (2004) *Den økonomiske teoris historie – en introduktion*. København: Djøfs Forlag

Williamson, J.G. (2002) *Winners and Losers over Two Centuries of Globalization*, 2002 WIDER Annual Lecture, Copenhagen September 5.

Østrup, F. (2000) *Money and the Natural Rate of Unemployment*. Cambridge: Cambridge University Press

Jesper Jespersen

Professor, Ph.D.

Institut for Samfundsvidenskab,
Roskilde Universitetscenter

Peter Birch Sørensen (ed.)

Monetary Union in Europe

– Historical Perspectives for the Future.

Essays in Honour of Niels Thygesen.

København: Jurist- og Økonomforbundets Forlag, 2004. 294 s., 425,- kr.

Dette er et festskrift til professor Niels Thygesen (NT), der blev 70 år i december 2004. Bogen indeholder 14 artikler og en (overvejende) biografisk introduktion. En række af forfatterne var inviteret som oplægsholdere ved en konference afholdt ved Københavns Universitet og arrangeret af Økonomisk Institut.

Peter Birch Sørensen (PBS) giver i sin introduktion et kort rids af Niels Thygesens karriere. Han har bortset fra korte orlovsperioder været tilknyttet Københavns Universitet siden 1964, hvorfra han opnåede sin doktorgrad på en afhandling om dansk pengepolitik og blev udnævnt som professor i 1971. Hans hovedinteresse igennem dette lange arbejdsliv har været monetær integration primært i en europæisk kontekst. Hans ambition var at bidrage til realiseringen af et tættere økonomisk og politisk samarbejde i EU. PBS benytter udtrykket »policy economist« i sin karakteristik af NTs bidrag til kommissionsarbejde og udredninger i tilknytning til etablering af en monetær union i EU. Det rejser unægtelig det mere principielle spørgsmål, hvad er en »policy economist«?

Skal det forstås i modsætning til »an academic economist«? Svaret er ikke enkelt, men melder sig i tilknytning til etablering af tænketanke med det erklærede formål at fremme en bestemt politisk idé. NT har således igennem en årrække været et aktivt medlem af tænketanken *Centre for European Policy Research* (CEPR). NT lægger ikke selv skjul på, at han har hentet væsentlig teoretisk inspiration fra Milton Friedmans monetaristiske skole. Dog i det europæiske spørgsmål, hvorvidt valutakurserne med størst fordel bør være frit flydende eller ubrydeligt fastlåste har NT taget et fra monetarismen afvigende standpunkt. Han har stået som fortaler for en monetær union igennem mere end 30 år. Af to årsager – for det første fordi han nærer skepsis over for den politiske systems vilje til i givet fald at lade valutakursen være overladt til markeds kræfterne, og for det andet fordi han ikke mener, at valutakursændringer har nævneværdig indflydelse på den realøkonomiske udvikling – herunder arbejdsløshed, de understøtter blot inflationsforventningerne.

Da der jo er tale om et festskrift, er det ikke overraskende, at de efterfølgende essays er udvalgt med sigte på at give et bidrag til forståelsen af baggrunden for etableringen af Den monetære Union, og en vurdering af de indvundne erfaringer og fremtidige udfordringer set gennem NTs briller. Ingen af artiklerne udfordrer således på afgørende vis, det monetaristiske rationale, at monetær stabilitet er en forudsætning for lav inflation, samt at politikerne med fordel bør afskæres fra at have direkte indflydelse på pengepolitikken (og om muligt også finanspolitikken).

De to mest interessante artikler stiller spørgsmålstejn ved den monetaristiske opfattelse af, at centralbanken skal reservere pengepolitikken til kun at sikre lav inflation. *Roman Frydman* stiller skarpt på dollar/euro valutakursen og spørger, hvad skyldes de notorisk overdrevne udsving – som i hans optik ydermere også kan have ikke uvæsentlige realøkonomiske konsekvenser? Kan årsagen ligge i de private aktørers begrænsede viden? Ville centralbankerne gennem intervention kunne mindske udsvingene? *Charles Goodhart* kikker på aktiekurser og huspriser, der ligeledes overladt til sig selv fører til overdrevne udsving, drevet frem af aktørernes begrænsede viden og endogen likviditetsskabelse. Centralbanken kan ikke styre både forbrugerpriserne og priserne på (reale og finansielle) aktiver med kun ét instrument, konkluderer artiklen.

Vækst- og Stabilitetspagten (VSP) bliver diskuteret i tre indlæg, de alle konkluderer, at VSP er et nyttigt instrument til at begrænse den kortsigtede politiske opportunisme. I varierende grad afvises det, at VSP skulle være en medvirkende årsag til den fortsat høje arbejdsløshed. I det omfang spørgsmålet overhovedet diskuteres, fastslås det som en kendsgerning, at arbejdsløshed er et spørgsmål om graden af arbejdsmarkedsfleksibilitet (forstået som afskedigelsesregler, pensionsgoder og forskel mellem løn og dagpenge efter skat). *Guido Tabellini* har undersøgt antallet af »gode« arbejdsmarkedsreformer efter introduktionen af euro, og de er steget. *Daniel Gros*, CEPR ser VSP som et instrument til at sikre langsigtet finanspolitisk holdbarhed i lyset af det stigende antal pensionister. For ham er der ingen tvivl om, at det eneste ansvarlige er allerede nu at hæve undergrænsen for acceptable underskud. Hans beregninger ville føre til et krav om et overskud på 1-2 pct. af BNP. Dette argument undsiges dog af *Lorenzo Bini Smaghi*, der påpeger, at et land ikke kan spare op til sin »alderdom« i form af en mindre offentlig gæld, da det ikke i sig selv gør landet rigere. I stedet bør VSP udformes, så den sikrer størst mulig vækst, hvilket vil fordrer en mere fleksible fortolkning, idet ØMU-landenes forskellighed ikke hidtil er blevet tilgodeset tilstrækkeligt.

Tre artikler diskuterer, hvorledes EU kommer videre med fjernelsen af hindringer på varernes, kapitalens og arbejdskraftens frie bevægelighed. *Mario Monti*, den tidligere EU-kommissær for konkurrence, har en indsigtfuld gennemgang af, hvorledes skatter kan

misbruges af de enkelte lande til at fremme nationale mål – som det tidligere var tilfældet med valutakursændringer, og som det stadig er muligt via social- og arbejdsmarkedslovgivningen. *Luigi Spaventa* har kikket på, hvad der mangler inden der er etableret et fuldt integreret EU-kapitalmarked, og det er en hel del. *Giorgio Basevi* argumenterer for, at en større udbredelse i de nye EU-medlemslande af obligationer udstedt i euro vil lette deres overgang til den fælles valuta.

Endelig er der to artikler, der giver den valuta-politiske baggrund for etableringen af ØMUen. *Gunter Baer* beskriver EMSen fra 1979-1993 som en læreproces, hvor EU-landene skulle lære, hvad faste valutakurser indebar i form af begrænsninger på den økonomiske politik. Tysklands dominans blev i den periode en så hård prøvelse for de øvrige (større) lande, navnlig Frankrig, at det banede vejen for Den monetære Union. Dog betingede tyskerne sig, at Den europæiske Centralbank blev uafhængig af det politiske system, og at VSP sikrede en finanspolitisk disciplin, der ifølge *Charles Wyplosz* havde været fraværende i EMS-regimet.

Efter at have læst disse artikler kunne jeg have ønsket, at blot et par forfattere var blevet bedt om at tage de monetaristiske briller af næsen og havde besvaret følgende spørgsmål: hvis den finansielle og den reale sektor ikke er så skarpt adskilt, som det antages i monetaristisk teori, hvilke konsekvenser ville det så have for forståelsen af den lave økonomiske vækst og den stigende arbejdsløshed i gennem de seneste 3-4 år? Kunne man forestille sig, at de problemer som ØMU-landene står overfor skyldes andet end stive og ufleksible arbejdsmarkeder?

Det er en svaghed ved denne artikelsamling, at Den monetære Union kun analyseres igennem den monetaristiske ligevægtsmodels optik. Det svækker helhedsindtrykket, at modargumenterne og dermed de mere skeptiske vurderinger stort set er fraværende. Herved har redaktionen, for mig at se, svigtet den akademiske åbenhed og pluralisme, som altid har været et af Niels Thygesens fremmeste hædersmærker.

Jesper Jespersen
Professor, Ph.d.,
Institut for samfundsvidenskab,
Roskilde Universitetscenter

Knut Heidar (red.)

Nordic Politics. Comparative Perspectives

Universitetsforlaget, Oslo, 2004, 311 sider, 351 d.kr.

De skandinaviske velfærdsstaters håndtering af de udfordringer, som industrialiserede lande står over for, har i en international sammenligning historisk været præget af en høj grad af solidaritet, lighed, konsensus og samarbejde. Derfor har de nordiske lande for nogle fremstået som efterstræbellesværdige rollemodeller. Blandt andet derfor er udenlandske gæstestuderende på de nordiske universiteter ofte interesserede i at lære noget om de skandinaviske eller nordiske politiske systemer. Der findes allerede flere bøger, der behandler de skandinaviske/nordiske politiske systemer, men ofte fokuseres på visse aspekter, f.eks. velfærdssystemerne, kandidatopstilling eller partier og partisystemer. Fordelen ved *Nordic Politics. Comparative Perspectives* er, at den kommer langt omkring. Bogen er udarbejdet på baggrund af forelæsninger i et fag om nordisk politik på Universitetet i Oslo, og den dækker derfor en række af de relevante temaer i de nordiske politiske systemer.

Selvom der i bogens titel lægges op til en behandling af de nordiske lande, foretages i en del kapitler en afgrænsning til f.eks. kun de skandinaviske lande eller til et enkelt af dem. Som undervisningsbog kan problemet synes mindre, hvis man underviser udenlandske studerende i et af de skandinaviske lande. Men det er mere problematisk, hvis undervisningen foregår i Finland eller Island, hvor både undervisere og studerende forventes at have en interesse i det land, de er i. Bogen kunne med fordel have fokuseret på de tre skandinaviske lande, hvilket havde skabt mere konsistens. På den anden side havde det også gjort billedet af »den skandinaviske model« mere ensartet end godt er, da Island og Finland i flere tilfælde har andre karakteristika end de tre skandinaviske lande. Det havde dog også bidraget til en klarhed omkring anvendelsen af begreberne »skandinavisk« og »nordisk«, hvorom der ofte hersker forvirring; en forvirring, som vi nordboere ikke selv bør bidrage til.

Bogen dækker en bred vifte af emner: Stats- og nationsbygning, moderne statsreformer, partier og partisystemer, vælgere og sociale skillelinier, civilsamfundet, korporatisme, parlamentarisk repræsentation og regeringer, kvinder i politik, decentralisering lokalt og regionalt, velfærdsstaten, sikkerhedspolitik og forholdet til EU. Denne bredde giver et godt kendskab til

en række vigtige aspekter af de politiske systemer. Der er dog også en sammenhæng mellem de mange temaer. Antologiens overordnede spørgsmål er, hvorvidt der findes »en nordisk model«. I hvilket omfang har de nordiske lande ensartede karakteristika, og er disse karakteristika unikke for de nordiske lande? Dette formår de forskellige kapitler i større eller mindre grad at forholde sig til, og det er derfor muligt for Knut Heidar at konkludere i det afsluttende kapitel. Begrebet »den nordiske model« er et fængende begreb, der dækker over visse aspekter af de politiske systemer i Norden. Der er en række ensartede træk blandt de skandinaviske/nordiske landes politiske systemer. Den ensartede kulturelle tradition har f.eks. givet fælles træk ved velfærdssystemernes udformning, forhandlingssystemerne mellem arbejdsmarked og stat, den høje grad af decentralisering, kvinders integrering i de politiske systemer samt ved de sociale bevægelser og politiske systemer. Men der er også en række områder, hvor de nordiske lande til trods for den fælles historie og kultur varierer, f.eks. i udformningen af de administrative systemer og i forholdet til EU.

En af udfordringerne ved sammensætningen af et udbud om skandinavisk eller nordisk politik for udenlandske studerende er omfanget og karakteren af den teori, der inddrages. Problemet er for det første, at en del af de udenlandske studerende er fra mere empirisk baserede statskundskabstraditioner eller har en bachelor i et andet, beslægtet fag. Dette får betydning for det teoretiske ambitionsniveau. For det andet er det et problem, at de mange forskellige temaer lægger op til inddragelse af en række forskellige teorier. I *Nordic Politics* varierer anvendelse af teori mellem kapitlerne. Nogle kapitler tager ikke eksplicit udgangspunkt i en model eller analyseramme. Dette giver mere plads til den beskrivende del, men det betyder også, at det er sværere at bruge det empiriske indhold. Blandt andet bliver det ikke klart, hvorfor det er relevant at sammenligne de udvalgte lande (ud over bogens generelle, indledende argumentation). De kapitler, der har et teoretisk udgangspunkt, bidrager i højere grad til en forståelse af de forskellige aspekter af de nordiske/skandinaviske politiske systemer. Når teoretiske aspekter præsenteres og sætter en ramme for den inddragede empiri, er det nemmere for de studerende systematisk at inddrage deres viden fra andre landes politiske systemer, f.eks. deres hjemland, hvormed de opnår en større forståelse af det nordiske. Selvom ikke alle studerende er vant til eller interesse-

rede i politologisk teori, så er det en fordel, at det er med i en sådan bog.

Hvis bogen sætter de studerende i stand til at sammenligne de nordiske/skandinaviske lande med andre lande, er de også i højere grad i stand til at vurdere, hvorvidt de nordiske/skandinaviske karakteristika er unikke eller f.eks. generelle for europæiske politiske systemer. Som Knut Heidar påpeger i konklusionen, kan vi ikke på baggrund af bogens sammenligning af de nordiske eller skandinaviske lande afgøre, hvor-

vidt der eksisterer nordiske modeller, hvad angår forskellige aspekter af de politiske systemer. Det antologien kan konkludere er, hvor ens og forskellige de nordiske lande er. Så længe grundlaget for det komparative studie på forhånd klarlægges, er dette fortsat en nyttig øvelse.

Karina Pedersen
Adjunkt, Institut for Statskundskab
Københavns Universitet

Politisk interesseret?

Læs netavisen Altinget.dk

Netavisen Altinget.dk udgiver nyhedsbreve/portaler til målgrupper med særlig politisk interesse:

Altinget I Christiansborg, Altinget I Fødevarer, Altinget I Miljø,
Altinget I Sundhed og fra september Altinget I Integration.

Vi bringer nyheder, meningsmålinger, portrætter og debatartikler skrevet specielt til politikere, embedsmænd i stat, regioner og kommuner, organisationer, informationskonsulenter, journalister, forskere, studerende og biblioteker.

Læses og anbefales af alle partier.

Abonnement?

Besøg **www.altinget.dk**, ring til kundeservice 33 92 13 23
eller mail adm@altinget.dk